

Fiona Valpy
Rue Cardinalen
ompeelijattaret

Suomentaneet Lauri Sallamo ja Heidi Tihveräinen

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Englanninkielinen alkuteos: *The Dressmaker's Gift*

Copyright © 2019 Fiona Valpy Ltd

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

ISBN 978-951-1-44444-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Omistettu SOE:n naisagenteille, jotka työskentelivät Ranskan vastarintaliikkeen puolella toisen maailmansodan aikana ja kuolivat Natzweiler-Struthofin, Dachauin ja Ravensbrückin keskitysleireillä:

Yolande Beekman, Denise Bloch, Andrée Borrell, Madeleine Damerment, Noor Inayat Khan, Cecily Lefort, Vera Leigh, Sonia Olchaneky, Eliane Plewman, Lilian Rolfe, Diana Rowden, Yvonne Rudelatt ja Violette Szabo.

Sekä heidän taistelutarinoiden, joiden nimet ja kohtalot ovat painuneet unohduksiin.

2017

Kaukaa näyttää siltä kuin yönsininen mekko olisi ommeltu yhdestä yhtenäisestä silkkikankaasta. Vaate laskeutuu kauniisti myötäillen mallinuken muotoa.

Läheltä katsottuna illuusio katoaa. Mekko onkin ylijäämäpalasista taidokkaasti koostettu kokonaisuus.

Kangas on vuosien varrella haurastunut, ja museon työntekijät ovat asettaneet mekon näytteille lasivitriiniin, jotta se säilyisi jälkipolville. Yksi vitriinin seinistä on suurentavaa lasia, jonka läpi katsoja voi ihaila ompelijattaren kädenjälkeä. Jokainen kappale on ommeltu käsin, ja huomaamattomat, säännölliset pistot ovat kuin ompelukoneella tehtyjä. Kävijät hämmästelevät mekon monimutkaista rakennetta ja sen luomiseen kulunutta aikaa ja vaivaa.

Lasivitriinissä on esillä palanen historiaa. Se on osa meidän tarinaamme sekä minun omaa tarinaani.

Museonjohtaja tulee tarkistamaan, että kaikki on valmista avajaisia varten. Hän nyökkää hyväksyvästi, ja henkilökunta poistuu lähibaariin juhlistamaan tilaisuutta.

Jään vielä huoneeseen ja ennen vitriinin sulkemista kuljetan sormiani mekon kaula-aukkoa kiertävää hopeahelmirivistöä pit-

kin. Ne tuikkivat kuin tähdet yötaivaalla. On helppoa kuvitella, miten välkehtivät helmet ovat siirtäneet katsojan huomion tilkuista kootusta kankaasta mekon käyttäjän kaulan kaareen, poskipäihin ja silmiin, jotka loistavat helmien lailla.

Suljen kaapin varmana siitä, että kaikki on valmista. Huomenna näyttelyn ovet avautuvat ja ihmiset pääsevät katsomaan mekkoa, joka on komeillut julisteissa Métron seinillä.

He luulevat mekkoa kaukaa katsellessaan, että se on ommeltu yhdestä silkkikankaasta. Vasta läheltä totuus paljastuu.

Harriet

Maanalaisista käytävistä löyhyvä tunkkainen, kuuma ilma kutittelee sääriäni ja heiluttelee hiuksiani, kun raahaan raskasta matkalaukkuani metroaseman portaita ylös ja astun keskelle kirkasta iltapäivää Pariisin melskeessä. Jalkakäytävällä tungeksii turisteja, jotka toljottavat karttojaan ja puhelimiaan yrittäen selvittää, mihin suuntaan ovat menossa. Elokuun meren liepeillä viettäneet ja vastikään kotikaupunkiinsa palanneet pariisilaiset kiirehtivät tyylikkäissä asuissaan määrätietoisesti eteenpäin väkijoukon läpi.

Liikenteen värikäs ja meluisa virta saa pääni pyörälle, ja vatsanpohjaani nipistelee ajatus siitä, että tämä kaupunki on kotini seuraavan vuoden. Saatan nyt näyttää turistilta mutta pian toivon käyväni paljasjalkaisesta pariisittaresta.

Vedän laukkuni Saint-Germain-des-Prés'n aseman sisäänkäynnin kaiteiden viereen kootakseni ajatukseni ja avaan sähköpostin tarkistaakseni yksityiskohdat uudelleen. Osaan sanat kuitenkin jo ulkoa...

Hyvä neiti Shaw,

kuten puhelimessa jo kerroin, teidät on hyväksytty vuoden kestävään harjoitteluun Agence Guillemet'hen. Onneksi olkoon!

Niin kuin sanoin, voimme maksaa harjoittelusta ainoastaan minimipalkan, mutta pystymme onneksi tarjoamaan teille asunnon toimiston yläpuolelta.

Ilmoittakaa matkajärjestelyt tehtyänne, minä päivänä ja mihin aikaan saavutte. On ilo toivottaa teidät tervetulleeksi yritykseemme.

Vilpittömästi teidän
Florence Guillemet
Directrice
Agence Guillemet, Relations Publiques
12 Rue Cardinale, Pariisi 75000

En vieläkään saata uskoa, että sain suostuteltua Florencen ottamaan minut harjoittelijaksi. Hänen johtamansa PR-yritys palvelee erityisesti pieniä ja uusia muotialan yrityksiä, joilla ei ole varaa perustaa omaa viestintäosastoa. Hän ei yleensä palkkaa harjoittelijoita, mutta kirjeeni ja ansioluetteloni tekivät häneen vaikutuksen ja saivat hänet ottamaan yhteyttä (sen jälkeen kun olin lähettänyt ne hänelle kolmeen kertaan ja hän oli tajunnut, etten aio luovuttaa ennen kuin saan vastauksen). Pääsin lopulta Skype-työhaastatteluun, kun kerroin olevani valmis työskentelemään koko vuoden pienellä palkalla ja puhuvani sujuvasti ranskaa. Yliopisto-opettajani kirjoitti lisäksi suosituksen, jossa hän korosti ahkeruuttani ja kiinnostustani muotialaan, mikä sai Florencen lopulta tarjoamaan minulle harjoittelupaikkaa.

Olin valmistautunut etsimään vuokra-asunnon nuhruisesta pariisilaislähiöstä äitini minulle jättämän pienen perinnön turvin. Huone toimiston yläpuolella oli siis loistava lisä. Asuisin rakennuksessa, jonka ansiosta alun perin löysinkin Agence Guillemet'n.

En tavallisesti usko kohtalon johdatukseen, mutta minusta tuntui kuin jokin voima olisi vetänyt minua Pariisiin. Ohjannut Saint-Germainin bulevardille. Tuonut minut tänne.

Valokuvan rakennuksen luo.

*

Olin löytänyt valokuvan äitini tavaroiden joukosta pahvilaatikosta, jonka isäni oli ilmeisesti tunkenut makuuhuoneeni vaatekaapin ylimmälle hyllylle. Kenties hän oli kätkenyt laatikon, jotta löytäisin sen vasta kun olisin hieman vanhempi ja aika olisi ehtinyt keventää surun painoa. Tai kenties hän oli piilottanut teipillä suljetun laatikon perimmäiseen nurkkaan, jotta se ei muistuttaisi häntä ja hänen uutta vaimoaan heidän osastaan murhenäytelmässä, joka oli johtanut äitini itsemurhaan.

Löysin laatikon eräänä sateisena päivänä ollessani teini-ikäinen ja tultuani sisäoppilaitoksesta pääsiäislomaksi kotiin. Isäni ja äitipuoleni olivat nähneet kovasti vaivaa – varanneet minulle oman huoneen, antaneet minun valita seinien värin ja järjestää kirjat, koriste-esineet ja julisteet haluamallani tavalla – mutta talo ei ollut koskaan tuntunut kodilta. Se oli heidän talonsa, ei minun. Paikka, jonne minun oli ollut pakko muuttaa, kun olin yhtäkkiä menettänyt oman kotini.

Minulla oli ollut tylsää tuona sateisena huhtikuun päivänä. Minua nuoremmat siskopuoleni olivat tylsistyneinä ryhtyneet nahistelemaan keskenään, mikä oli lopulta johtanut nälvimiiseen, riitelystä, huutamiseen ja ovien paiskomiseen.

Sulkeuduin huoneeseeni ja asetin nappikuulokkeet korviini hukuttaakseni metelin musiikkiin. Istuin jalat ristissä vuoteellani lukemassa *Voguen* uusinta numeroa. Olin pyytänyt äitipuolteni tilaamaan minulle lehden joululahjaksi. Oli ihanaa avata tuorein numero, selaila kiiltäviä sivuja, nuuhkia uusien ja kalliiden hajuvesien ja kosteusvoiteiden näytepakkauksia ja syventyä huippumuodin hohdokkaaseen maailmaan. Tuona päivänä lehdessä oli juttu nimeltä ”Kesän ensimmäiset pastellisävyt”, jossa poseeraavalla mallilla oli yllään esikonkeltainen t-paita. Muistin silloin, että minulla oli samanlainen paita kesävaatteideni joukossa, jotka olin viime syksynä pessyt, laskostanut ja siirtänyt ylähyllylle paksujen pitkähihaisten ja villapuseroiden paikalle.

Laskin lehden kädestäni ja vedin tuolin työpöytäni edestä vaatekaapille. Kurotellessani ylähyllyltä kesätoppeja sormenpäni hipaisivat ajan hampaan pehmentämää pahvilaatikkaa.

En ollut aiemmin kiinnittänyt laatikkoon huomiota – luultavasti koska en ollut yltänyt lukemaan siihen kirjoitettua tekstiä – mutta nyt varpaileni kohottautuneena vedin laatikon lähemmäs ja näin äitini nimen, joka oli kirjoitettu ohuella mustalla tussilla laatikon päälle kiinnitettyyn teippiin.

Kesän ensimmäiset pastellisävyt pyyhkiytyivät mielestäni kun laskin laatikon lattialle. Äitini nimen – Felicityn – vieressä luki isäni käsialalla: ”papereita/valokuvia jms. Harrietille”.

Kuljetin sormiani kirjainten päällä, ja kyynelet kihosivat silmiini nähdessäni nimemme vierekkäin. Ruskea, leveä teippi oli kuivahtanut vuosien varrella ja se irtosi rapisten pahvilaatikosta. Kuivasin kyynelet hihaani ja avasi laatikon.

Sisällä olevat paperit, äitini jäämistöstä valikoidut asiakirjat, näyttivät siltä kuin ne olisi vain nopeasti – ja sen kummemmin miettimättä – sullottu ”Harrietille” osoitettuun pahvilaatikkoon yhtä huolettomasti kuin jätösäkkiin.

Levitin paperit huoneeni lattialle erotellen viralliset asiakirjat – äidin vanhentuneen ajokortin ja passin – vanhoista todistuksista ja hänelle väkertämistäni syntymäpäiväkorteista. Puskahdin jälleen itkuun nähdessäni kömpelösti piirretyn kuvan, jossa seisoi kahdestaan käsikkäin. En silti voinut olla hymyilemättä kyynelten lomasta huomattessani, että olin jo noin nuorena lisännyt asuihimme tyylikkääntä yksityiskohtia kuten isot napit mekkoihimme ja niihin sointuvat värikkäät käsilaukut. Korttien sisälle oli lapsen käsialalla, huolellisin tikkukirjaimin tai tekstaten kirjoitettu koskettavia viestejä, jotka hän oli halunnut säästää. Kenties kuvittelin koko jutun, mutta minusta tuntui kuin kortit olisivat etäisesti tuoksuneet hänen lempihajuvedeltään. Suloinen kukkaistuoksu palautti mieleeni kuvan äitini pukeutumispöydällä seisovasta mustasta pullosta, jossa oli hopeinen korkki: ranskalainen hajuvesi nimeltään Arpège.

Kuvani ja viestini eivät olleet kuitenkaan riittäneet. Ne eivät olleet onnistuneet vetämään häntä yksinäisyyden ja surun suosta, vaan hän oli uponnut niin syväälle että ainoa pakokeino oli ollut kuolema. Äitini elämään oli hänen kauniista nimestään huolimatta mahtunut paljon rumaa. Hän tuntui olevan onnellinen vain soittaessaan pianoa, musiikin huumassa kuljettaessaan kepeästi käsiään koskettimilla. Suru puristi kurkkuaani järjestellessäni kortteja pinoon: ne olivat todiste siitä, että äitini oli rakastanut minua paljon, mutta rakkaus ei ollut pelastanut häntä.

Kun viimein maltoin laskea paperit käsistäni, kuivasin kyynelät ja siirryin tarkastelemaan laatikon pohjalla lepääviä valokuvia.

Hengitykseni salpautui, kun näin päällimmäisen kuvan. Äiti piteli minua sylissä, ja vauvanhaituvat hohtivat sädekehänä vie-reisestä ikkunasta lankeavien auringonsäteiden loisteessa. Äitini

oli kuin renessanssimaalauksen Madonna kultaisena hohtavassa valossa, joka oli yhtä lämmin kuin äidin silmät hänen katsellessaan minua. Hänen ranteessaan näkyvä kultainen rannekoru oli sama, joka roikkui nyt omassa ranteessani. Isä oli antanut sen minulle lahjaksi kun olin täyttänyt kuusitoista ja kertonut, että se oli kuulunut äidilleni ja sitä ennen äitini äidille. Olen pitänyt korua siitä lähtien päivittäin. Tunnistin valokuvasta muuttaman riipuksen, jotka roikkuivat edelleen rannekorussa – pienen Eiffel-tornin, lankarullan ja sormustimen.

Tajusin, että kuva oli luultavasti isäni ottama. Tuolloin meitä oli ollut vain kolme ja se oli riittänyt. Muulla ei ollut ollut merkitystä.

Laskin valokuvan syrjään. Laittaisın kuvan kehyksiin ja ottaisın sen kouluun mukaan, jotta saisin katsella sitä ikkunalaudalla sänkyini vieressä joka päivä ilman että minun tarvitsisi pelätä, että isäni järkyttyisi tai äitipuoleni ärsyyntyisi. Kuva muistutti ikävällä tavalla menneisyydestä, samalla tavalla kuin minäkin läsnäolollani.

Laatikossa oli myös useita koulukuvia, joissa seisoin jäykästi sinisen taustakankaan edessä ylläni valkoinen aluspaita ja laivas-tonsininen pusero ja hymyilin epävarmasti. Äiti oli säilyttänyt kuvan jokaiselta vuodelta: välillä punertavan vaaleat hiukseni oli kiinnitetty tummansinisellä hiuslenkillä ja välillä ne oli sidottu siististi poninhännälle, mutta epäluuloinen ilmeeni pysyi aina samana.

Poimin laatikon pohjalta viimeisen koulukuvan. Avatessani vaalean kansion syliini putosi toinen kuva. Mustavalkoisen, ajan kellastaman kuvan reunat olivat käpristyneet. Se oli luultavasti jäänyt kiinni kansion pohjaan ja unohtunut sinne.

Jokin kuvassa kiinnitti huomioni – kenties siinä poseeraavien kolmen tytön hymyt tai heidän taidokkaasti ommellut

asunsa. He huokuivat mannermaista tyylikkyyttä. Katsoessani tarkemmin tajusin olevani oikeassa. Heidän takanaan olevan liikkeen ikkunan yläpuolella näkyi rakennuksen numero – 12 – sekä sanat Delavigne, Couturier. Vein kuvan ikkunan luo tarkastellakseni sitä paremmassa valossa ja näin rakennuksen kyltissä lukevan ranskankielisen tekstin: Rue Cardinale – 6e arrondissement.

Tunnistin vasemmassa reunassa seisovan tytön. Siropiirteinen, vaaleahiuksinen ja lempeästi hymyilevä tyttö muistutti kovasti äitiäni. Hänen täytyi olla isoäitini Claire. Muistin nähneeni hänet vanhoissa perhealbumeissa (missäköhän ne olivat nykyisin?) ja että äitini oli maininnut hänen syntyneen Ranskassa. Äiti ei ollut puhunut hänestä sen enempää, ja tajusin vasta nyt kuinka outoa oli, että hän oli aina vaihtanut puheenaihetta kysellessäni ranskalaisesta isoäidistäni.

Käänsin kuvan ympäri ja toden totta, sinne oli koukeroisella käsialalla kirjoitettu nimet Claire, Vivienne, Mireille sekä sanat Paris, Mai 1941.

*

Tiesin tarraavani oljenkorsiin, mutta tuosta vanhasta valokuvasta, joka oli palanen äitini suvun historiaa, tuli tärkeä osa perintöäni. Minulla oli hyvin vähän kytköksiä äitini puoleiseen sukuun, joten pienikin yhdistävä tekijä oli hyvin tärkeä. Kuva pääsi kehyksiin minua ja äitiä esittävän kuvan viereen, ja otin sen mukaani kouluun ja yliopistoon. Ja vaikka olin ollut kiinnostunut muotialasta jo ennen kuin löysin laatikon pohjalle unohtuneen valokuvan, kolmesta tyylikkäästä nuoresta naisesta kadunkulmassa miltei seitsemänkymmentä vuotta sitten napattu otos lujitti viehtymystäni. Minulla oli rakkaus muotiin luultavasti

jo verissä, mutta valokuvan avulla unelmani selkeytyi. Tuntui kohtalon johdatukselta, kun Pariisin-luokkaretkellä etsin osoitteen 12 Rue Cardinale ja löysin itseni ikkunan edestä, jossa luki *Agence Guillemet, Relations Publiques (spécialiste Mode)*. Tulevaisuuteni selvisi silloin. Tuo kyltti esitteli minulle urapolun, jollaista en ollut osannut kuvitellakaan, ja sai minut hakemaan harjoittelijaksi muotialan PR-yritykseen suoritetuani liikealan tutkinnon ja ranskan kielen opintoja.

Olin epäroinyt ottaa yhteyttä yritykseen, sillä minulta puuttui itsevarmuutta enkä saanut isältäni minkäänlaista tukea. Hän oli päinvastoin koettanut taivutella minua pois muotialalta eikä ilmeisesti hyväksynyt uravalintaani. Isoäitini Claire ja hänen kaksi ystäväänsä olivat kuitenkin hymyilleet kannustavasti mustavalkoisessa kuvassa läppärini vieressä kuin sanoen: ”Viimeinkin! Mitä oikein odostat? Tule ja etsi meidät käsiisi!”

Ja siksi olen nyt Pariisissa syyskuisena iltapäivänä oikomassa takkiani ja siistimässä hiuksiani, kunnes alan kiskoa matkalaukuani kiireisen jalkakäytävän poikki ja soitan toimiston ovikelloa. Katselen jännittyneitä kasvojani liikkeen ikkunasta, joka on osittain suojattu keskipäivän auringon häikäisevältä paisteelta *Agence Guillemet*’n logon koristamilla säleveroilla, ja tunnen, miten sydämeni alkaa takoa vimmatusti.

Lukko naksahdaa auki, ja työnnyin ovesta sisään hämärästi valaistuun aulaan.

Rauhoittavan harmaansävyisillä seinillä roikkuu kehyksissä lehtien kansia – *Vogue, Paris Match, Elle* – ja muotikuvia. Tunistan Mario Testinon, Patrick Demarchelierin ja Annie Leibovitzin otokset heti. Huoneessa on vastakkain kaksi tyyliiltään minimalistista, erittäin epäkäytännöllisellä norsunluunvalkoisella pellavakankaalla verhoiltua sohvia, ja niiden välissä matalalla pöydällä lepää uusia erikielisiä muotijulkaisuja. Hetken

haaveilen lysähtäväni toiseen sohvista ja potkaisevani pois ken-
gät, jotka puristavat matkustamisesta turvonneita jalkojani.

Sen sijaan astun kättelemään toimistotyöntekijää, joka on
astunut vastaanottotiskin takaa toivottamaan minut tervetuel-
leeksi. Panen ensin merkille hänen olkapäitään verhoavat tum-
mat kiharat, jotka kehystävät kauniisti hänen kasvojaan. Sitten
huomaan, miten vaivattoman tyylikkäästi hän on pukeutu-
nut. Pieneen, mustaan, vartalonmyötäiseen mekkoon sonnus-
tautuneella naisella on jalassaan matalat ballerinatossut, jotka
vain korostavat hänen sirouttaan. Tunnen oloni kömpelöksi
hujopiksi korkeissa koroissani sekä jäykän muodolliseksi hou-
supuvussani ja tyköistuvassa valkoisessa puserossani, joka on
rypyssä matkustamisen ja helteen jäljiltä.

Onneksi huomioni kiinnittyy seuraavaksi ystävälliseen
hymyyn ja lämpimästi tuikkiviin tummiin silmiin, kun nainen
tervehtii minua sanomalla: ”Hei, taidat olla Harriet Shaw. Minä
olen Simone Thibault. Mukava tavata. On hauska saada seuraa
– olemme kämppäkavereita, sillä minäkin asun yläkerran asun-
nossa.” Simonen kiharat heilahtavat, kun hän puhuessaan nyök-
kää ylöspäin kohti koristeellisten listojen reunustamaa kattoa.
Hän on aivan ihastuttava, ja olen salaa helpottunut, ettei hän ole
sellainen koppava ja trenditietoinen ranskatari, jollaisia kuvitte-
lin kollegoideni olevan.

Simone kärrää matkalaukkuni tiskin taakse ja viittoon minut
sitten aulan takaosan ovesta sisään. Kiiireisestä PR-toimistosta
kantautuu oitis puhelinten pirinää ja matalaäänistä puhetta.
Työntekijöitä – myyntipäälliköitä ja avustajia – on puoli-
sen tusinaa, mutta ainoastaan yksi heistä nousee kättelemään
minua: loput ovat syventyneet työhönsä ja nyökkäävät vain no-
peasti kävellessämme ohi. Simone pysähtyy huoneen päässä
paneloidun oven eteen ja koputtaa. Hetken päästä ääni huikkaa:

”*Entrez!*” Pian jo seison suuren mahonkipöydän edessä, jonka takana istuu Florence Guillemet, yrityksen johtaja.

Hän nostaa katseensa tietokoneen näytöstä ja riisuu tummasankaiset lasinsa. Hän on pukeutunut tyylikkäämpään housupukuun, mitä olen koskaan nähnyt. Onko se Chanelin? Vai Yves Saint Laurentin? Vaalea, raidoitettu tukka korostaa korkeita poskipäitä ja leuan muotoa, jossa näkyy jo hieman iän tuomaa pehmeyttä. Hänellä on lämpimät meripihkanruskeat silmät, jotka porautuvat sieluuni asti.

”Oletko sinä Harriet?” hän kysyy.

Nyökkään, sillä tilanteen järjestyttävyys on yhtäkkiä saanut minut sanattomaksi. Aionko oikeasti olla vuoden tässä piinkovien ammattilaisten pyörittämässä huippufirmassa muotimaailman tärkeimmässä kaupungissa? Mitä ihmettä minä täällä teen? Ja kuinka pian he huomaavat, ettei tällä vasta yliopistosta valmistuneella untuvikolla ole mitään arvokasta annettavaa yritykselle?

Sitten Florence hymyilee. ”Sinä muistutat minua, kun tulin vuosia sitten alalle. On vaatinut rohkeutta ja määrätietoisuutta, että olet päässyt tänne asti. Mutta ehkä tämä tilanne voi olla myös hieman häkellyttävä?”

Nyökkään jälleen, sillä en saa sanoja suustani.

”No, se on ymmärrettävää. Olet varmasti väsynyt pitkän matkan jälkeen. Simone voisi esitellä sinulle asuntosi, niin saat tänään asettua rauhassa. Ehdit viikonlopun aikana kerätä voimia. Työ alkaa maanantaina. Apu onkin tervetullutta. Meillä on kauhea kiire, kun valmistaudumme muotiviikkoon.”

Tuntemani ahdistus kasvaa kasvamistaan hänen mainitessaan Pariisiin muotiviikot – yhden tämän alan tärkeimmistä tapahtumista – ja ilmeisesti ilmeeni synkkenee, sillä hän lisää: ”Älä huoli. Kyllä sinä pärjät.”

Saan vihdoin suuni auki ja tokaisen: ”*Merci*, madame Guillemet.” Samassa puhelin alkaa piristä pöydällä, ja hän heilauttaa meille hymyillen kättään ja kääntyy sitten vastaamaan.

Simone auttaa minua raahaamaan laukkuni kapeita portaita pitkin viidenteen kerrokseen. Hän kertoo, että ensimmäisessä kerroksessa on valokuvausstudio, jota vuokrataan eri toimijoille. Kurkkaamme ovensuusta studioon. Valtavassa huoneessa on puhtaanvalkoiset seinät ja yhdessä nurkassa on taitettava sermi. Tilassa on isot ikkunat ja korkea katto, joten se on täydellinen muotokuvauksia varten.

Seuraavat kolme kerrosta ovat vuokrattavia toimitiloja. Oviin kiinnitettyjen messinkilaattojen perusteella huoneissa työskentelevät tilitoimisto ja valokuvaaja. ”Florensen pitää saada rahaa tiloista”, Simone selittää. ”Ja aina on joku, joka haluaa vuokrata pienen toimistotilan Saint-Germainista. Vuokrasopimuksessa on kumminkin määrätty, ettei ylimmän kerroksen huoneita saa alivuokrata, mutta se on työntekijöiden etu. Hyvä juttu siis meidän kannaltamme!”

Ylimmässä kerroksessa kattoparrujen kupeessa on joukko pieniä huoneita, joista osa on varastoja: niissä on arkistokaappeja, vanhoja toimistotarvikkeita laatikoissa, hajonneita tietokoneita ja lehtipinoja. Simone esittelee minulle ahtaan keittiönurkkauksen, jossa on täpärästi tilaa jääkaapille, liedelle ja tiskipöydälle, sekä olohuoneen, jonka yhdessä nurkassa seisoo pyöreä tarjoilupöytä ja kaksi tuolia, ja päätyseinän vieressä nököttää pieni sohva. Vaatimattoman sohvan kaunistuksena on kuitenkin kalteva kattoikkuna, josta tulvii auringonvaloa. Jos seison varpaillani ja kurotan kaulaani, näen Pariisin siluetin sekä vilauksen kirkosta, jonka mukaan Saint-Germainin bulevardi on saanut nimensä.

”Ja tämä on sinun huoneesi”, Simone sanoo ja avaa oven. Pikkuisessa huoneessa on metallikehikoinen sänky, lipasto ja

koruton vaaterekki, joka näyttää siltä kuin se olisi peräisin iki-vanhasta varastotilasta.

Jos kumarrun kurkistamaan vinokaton neliönmallisesta pystyikkunasta, näen kirkkaansinisen syystaivaan alla mattona levittäytyvät liuskekivikatot ja niitä täplittävät savupiiput ja antennit.

Käännyn hymyilemään Simonelle.

Hän kohauttaa pahoittelevasti olkapäitään. ”Se on pieni mutta...”

”Se on täydellinen”, sanon. Ja olen aidosti sitä mieltä. Huone on pieni, mutta se on minun. Oma tila seuraavan vuoden ajan. Ja vaikken ole nähnyt tätä paikkaa koskaan aiemmin, minusta tuntuu kuin kuuluisin tänne, kuin tämä olisi kotini.

Vanha, unohduksiin jäänyt ja sattumalta muistoesineläitkosta löytynyt valokuva on ainoa yhteyteni tähän paikkaan. Mutta minulla ei ylipäätään ole vahvoja siteitä mihinkään elämässäni, joten tästä yhteydestä on tullut elintärkeä – se on ohut kuin ikivanha silkkilanka ja sitoo minut vieraaseen rakennukseen vieraassa kaupungissa. Kuva on johdattanut minut tänne, ja haluan kovasti nähdä minne lopulta päädyn, kun jäljitän sitä vuosien ja sukupolvien läpi alkupisteeseensä.

”No, minun pitää palata töihin.” Simone vilkaisee kelloaan. ”Vielä tunti ennen kuin viikonloppu voi virallisesti alkaa. Päästän sinut purkamaan tavarasi. Nähdään myöhemmin.” Hän sulkee oven takanaan, ja kuulen askelten loittonevan portaita alas.

Avaan matkalaukun ja kaivelen viikattujen vaatepinojen alta kunnes sormenpääni osuvat valokuvakehyksen kovaan reunaan. Olen käärinyt kuvan villapuseroon, ettei se menisi rikki.

Kolmen nuoren naisen katseet tuntuvat kiinnittyvän minuun, kun tarkastelen heidän kasvojaan jälleen kerran johtolankoja etsien. Asetan valokuvan lipaston päälle sänkyni viereen ja olen

entistäkin tietoisempi siitä, miten juureton olen ja miten tärkeää on saada tietää heistä lisää.

En halua pelkästään selvittää, keitä he ovat. Haluan myös selvittää, kuka itse olen.

*

Työviikon päätteeksi kotiinsa palaavien ihmisten äänet leijailivat kadulta ikkunastani sisään. Olen ripustamassa viimeisiä vaatteitani rekkiin, kun kuulen asunnon oven avautuvan. ”*Coucou!*” Simone huudahtaa. Hän ilmestyy huoneeni ovelle kädessään jäähdytetty, kimmeltävä valkoviinipullo. ”Maistuuko viini? Ajattelin, että juhlistaisimme ensimmäistä iltaasi Pariisissa.” Simone kohottaa toisessa kädessään olevaa ostoskassia ja sanoo: ”Ostin myös viinin seuraksi vähän naposteltavaa, sillä arvaan, ettet ole ehtinyt ostoksille. Voin huomenna näyttää sinulle paikkoja.”

Simone katselee ympärilleen huoneessani ja panee merkille tekemäni muutamat pienet lisäykset – sänkyä vieressä on pari kirjaa, hajuvesipullo ja äitini vanha posliinirasia, jossa säilytän korvakoruja sekä helmikaulakorua. Laitan sinne myös rannekoruni yöksi.

Valokuvan nähdessään hän laskee ostoskassinsa ja kumartuu katsomaan tarkemmin.

Osoitan vasemmassa laidassa seisovaa vaaleaverikköä. ”Tuossa on isoäitini Claire. Ja hänen takanaan kohoava talo on tämä sama rakennus. Hän on syy siihen, että olen täällä.”

Simone vilkaisee minua epäuskoisesti. ”Tuossa”, hän sanoo osoittaen oikeassa laidassa olevaa naista, ”on *minun* isoäitini Mirreille. Hän seisoo tämän rakennuksen edessä sinun isoäitisi Clairen kanssa.”

Hän purskahtaa nauruun, kun suuni loksahtaa auki.

”Ei voi olla totta!” huudahdan. ”Mikä uskomaton yhteensattuma!”

Simone nyökkää mutta pudistaa sitten päätään. ”Ehkä se ei olekaan pelkkä sattuma. Olen täällä, koska isoäitini tarinat hänen elämästään sodanaikaisessa Pariisissa kiehtoivat minua. Hänen muotimaailman yhteyksiensä ansiosta pääsin töihin Agence Guillemet’hen. Vaikuttaa siltä, että samat tapahtumat ovat johdattaneet meidät molemmat tänne.”

Nyökkään mietteläänä ja nostan valokuvan kasvojeni eteen, jotta voin katsella Mireilleä tarkemmin. Tuijotan hänen iloisia silmiään ja kesyttömiä kiharoitaan, jotka on sidottu hiuslenkillä taakse, ja huomaan heissä samoja piirteitä.

Osoitan keskellä seisovaa kolmatta nuorta naista. ”Kukahän hän on? Hänen nimensä on kirjoitettu kuvan taakse: Vivienne.”

Yhtäkkiä Simone vakavoituu, ja näen hänen kasvoillaan väläyksen tunteesta, joka saattaa olla surua, pelkoa tai kipua. Hänen silmissään väreilee epäluuloinen katse. Sitten ilme hälvenee ja hän sanoo korostetun välinpitämättömästi: ”Hän taitaa olla heidän ystävänsä, joka hänkin asui ja työskenteli täällä. Aika uskomatonta, että he työskentelivät yhdessä täällä Delavignelle, eikö vain?”

Kuvittelenko, vai yrittääkö Simone kääntää huomioni pois Viviennestä?

Simone jatkaa: ”*Mamie* Mireille kertoi, että he nukkuivat näissä pienissä huoneissa *atelierin* yläpuolella sodan aikana.”

Hetken minusta tuntuu kuin kuulisin Clairen, Mireillen ja Viviennen naurun kaikuvan ahtaassa asunnossa.

”Voitko kertoa lisää isoäitisi elämästä täällä 1940-luvulla?” kysyn uteliaana. ”Se voi antaa vastauksen kysymyksiin, joita minulla on sukuni historiasta.”

Simone vilkaisee miitteläästi valokuvaa. Sitten hän kohottaa katseensa minuun ja sanoo: ”Voin kertoa sen, mitä tiedän Mireillestä. Hänen kertomuksensa on tiukasti punoutunut Clairen ja Viviennen tarinoihin. Mutta sinun kannattaa ensin miettiä, oletko aivan varma, että haluat tietää vastauksen.”

Kohtaan hänen katseensa määrätietoisena. Luopuisinko mahdollisuudesta saada tietää lisää ainoasta sukulaisesta, johon tunnen yhteenkuuluvuutta? Pelkkä ajatuskin aiheuttaa suorastaan pakahduttavan pettymyksen tunteen.

Näen mielessäni ohuen langan, joka kiemurtelee vuosikymmenten halki yhdistäen minut äitiini Felicityyn ja tämän omaan äitiin Claireen.

Sitten nyökkään. Oli tarina sitten millainen tahansa – ja kuka minä sitten olenkaan – minun on pakko saada tietää.

1940

Pariisi oli varsin erilainen kaupunki.

Jotkin asiat näyttivät tietysti edelleen samalta: Eiffel-tornin huippu erottui jylhänä kaupungin horisontissa, Pyhän Sydämen basilika kohosi kukkulalla Montmartrella kaupungin asukkaiden yllä, ja Seinejoki kiemurteli hopeisena nauhana palatsien, kirkkojen ja puutarhojen ohitse, ympäröi Île de la Citén saarella sijaitsevaa vallien suojaamaa Notre-Damen katedraalia ja virtasi kuohuen sen törmältä törmälle rakennettujen siltojen alla.

Jokin oli silti toisin kuin ennen. Näkyvimvät muutokset olivat bulevardia pitkin marssivat saksalaissotilaat ja rakennusten edustalla uhkaavasti liehuvat liput kirkaasti erotuvine mustavalkoisine hakaristeineen. Niiden alla kulkiesaan Mireillestä tuntui, että verenpunaisen kankaan kahina oli yhtä huumaavaa kuin pommien vihellys. Hän huomasi kuitenkin myös muita, vähemmän konkreettisia muutoksia kävellessään Gare Montparnasselta takaisin Saint-Germainiin. Hän näki sen ohii kiiruhtavien ihmisten lannistuneissa katseissa, kuuli sen kahviloiden ja kuppiloiden edustojen pöydistä kantautuvista sävyttömistä saksalaisäänistä ja tunsi sen varsinkin, kun natsien tunnuksia – noita kolk-

koja merkkejä vaikutti ilmestyvän kaikkialle – kantavat sotilasajoneuvot huristivat hänen ohitseen kadulla.

Viesti oli selvä. Hänen kotimaansa pääkaupunki ei kuulunut enää Ranskalle. Hallitus ja poliitikot olivat hylänneet sen, luovuttaneet kuin kiireesti kaupatun morsion.

Ja monet, jotka olivat Mireillen tapaan paenneet kaupungista pari kuukautta sitten saksalaisten hyökkäyksen jälkeen, huomasivat nyt palatessaan sen muuttuneen. Synkät merkit muistuttivat häpeällisellä tavalla kaupunkia ja sen asukkaita siitä, että Pariisi oli saksalaisten miehittämä.

*

Ikkunankehukset heittivät iltapäivän auringossa pitkiä varjoja työpöydälle, ja Claire kumartui lähemmäs hametta, johon oli ompelemassa koristepunosta. Hän viimeisteli työnsä muuttamalla nopealla pykäpistolla ja leikkasi sitten langan poikki saksilla, jotka roikkuivat hänen kaulassaan nauhan varassa. Hän yritti turhaan tukahduttaa haukotuksen, oikoi raajojaan ja hieroi sitten päivän uurastuksesta jumittunutta niskaansa.

Ateljeessa oli nykyisin suunnattoman tylsää, kun niin moni tytöistä oli poissa eikä tauolla voinut juoruta tai vitsailla kenenkään kanssa. Työmäärän kasautuessa työnjohtaja mademoiselle Vannier oli kuin myrskyn merkki ja usutti ompelijattaria työskentelemään nopeammin mutta motkotti silti jokaisesta pikkuvirheestä, jotka olivat sitä paitsi Clairen mielestä useimmiten mielikuvituksen tuotetta.

Hän toivoi, että edes osa tytöistä tulisi pian takaisin töihin nyt kun uusi hallinto järjesti junakuljetuksia Pariisiin palaaville työläisille, jolloin yöt makuukamarissa kattoparrujen kupeessa eivät olisi enää niin yksinäisiä. Ikkunan takaa kantautuvat kaupungin

äänet tuntuivat Clairesta nykyisin vaimeilta, ja kymmenen aikaan ulkonaliikkumiskiellon tultua voimaan laskeutui pelottava hiljaisuus. Pimeässä rakennuksessa kuului kaikesta huolimatta narahduksia ja kuiskauksia, ja joskus Claire kuvitteli kuulevansa askelia ja veti peiton pänsä ylitse, koska pelkäsi saksalaissotilaiden syöksyvän sisään etsimään lisää pidätettäviä.

Claire oli nuorimpia ompelijattaria mutta silti yksi niistä harvoista, jotka olivat jääneet kaupunkiin kesäkuussa natsien vallattua Ranskan. Hän ei ollut suostunut pakenemaan Bretagneen häntä koipien välissä, kun oli vasta päässyt pois pienestä Port Meilhonin kalastajakylästä, jossa kaikki olivat yhtä tyylitajuttomia ja miehet olivat joko ikivanhoja tai löyhkäsivät sardiineilta – tai molempia. Hän oli päättänyt nuoruuden uhossaan ottaa riskin ja jäädä Pariisiin. Ja päätös oli osoittautunut oikeaksi, sillä maan hallitus oli antautunut eivätkä saksalaiset olleet tuhonneet kaupunkia. Kun vanhemmat kollegat olivat lähteneet, hän oli saanut tilaisuuden työskennellä ensimmäisen kerroksen salongista yläkertaan lähetettyjen mielenkiintoisten tilausten parissa. Tällä menolla hän saattaisi kiinnittää monsieur Delavignen huomion ja päästä unelmiensa työhön avustajaksi salonkiin ja sen jälkeen myyjättäreksi ilman että hänen täytyisi ensin raataa vuosikausia ompelijattarena.

Hän kuvitteli jo mielessään, miten hän taitavasti räätälöidyssä puvussa ja hiukset kauniille nutturalle kietäistuna kertoisi Delavignen tärkeimmille asiakkaille uusimmista muotivirtauksista. Hänellä olisi oma työpöytä ja pieni kullattu tuoli ja avustajajoukko, joka kutsuisi häntä mademoiselle Meynardieriksi ja toteuttaisi oitis hänen jokaisen toiveensa.

Työnjohtaja napsautti valot päälle, ja tytöt alkoivat sähkövalojen loisteessa pakata työvälineitään: he sulloivat sakset, neula-

tyynyt ja sormustimet laukkuihinsa ja ripustivat valkoiset työtakkinsa oven vieressä nököttäviin koukkuihin. Useimpien koti sijaitsi kaupungissa, toisin kuin Clairella, ja heidän täytyi kiirehtiä perheidensä luokse valmistamaan illallista.

Mademoiselle Vannier pysähtyi Clairen tuolin taakse ja ojensi kätensä, jotta voisi tarttua hameeseen. Hän nosti sen eteensä ja tarkasteli työn jälkeä hehkulamppujen häikäisevän kirkkaassa valossa. Hänen ryppyisten huultensa uurteet syvenivät, kun hän mutristi suutaan – ryppyisyys johtui iästä ja siitä, että hän poltti kaksikymmentä savuketta päivässä. Viimein hän nyökkäsi nopeasti ja ojensi hameen Clairelle. ”Prässää ja ripusta se roikkumaan. Sitten sinäkin voit lopetella.”

Mademoiselle Vannier oli tehnyt selväksi, että ompelimon yläkerrassa majoituksesta nauttivat työntekijät olivat hänen käsytettävinaan siihen asti kun hän totesi työpäivän päättyneeksi, minkä vuoksi työtä riitti tärkeiden tilausten aikana pitkälle iltaan asti. Clairea ärsytti, että hän joutui jälleen jäämään töihin muiden ompelijattarien jo lähdettyä, ja närkästyksen vallassa hötkyillessään hän onnistui polttamaan ranteen sisäpuolen pehmeää ihoaan kuumalla silitysraudalla. Hän puri huulta estääkseen itseään kiljumasta. Mikä tahansa hälinä houkuttelisi mademoiselle Vannierin paikalle, ja sitten Clairen lähtö viivästyisi entisestään, kun hän joutuisi kuuntelemaan nuhteita huolimattomuudestaan.

Hän ripusti hameen vaatelineeseen yön ajaksi, oikoi sen karkeahkoa tweedkangasta, jonka alla oli punaruskea silkki vuori, ja ihaili vyötäröä mairittelevaa punosta. Kauniin klassinen malli edusti perinteistä Delavignen tyyliä, eikä viehkeästä vaatteesta edes erottanut hänen tekemiään pistoja. Räätäli viimeisteli parhaillaan hameeseen kuuluvaa takkia, ja asu olisi pian valmis toimitettavaksi uudelle omistajalleen.